

Ronald van Raak

DE TWEEDE KAMER IS GEEN TALKSHOW

'Pleegde ik een coup op Curaçao?'
en andere verhalen uit de Tweede Kamer

COLUMNS

vangennep amsterdam

INHOUD

Inleiding 7

1. Een geheime boodschap van Athos 9
2. De Tweede Kamer is geen talkshow 12
3. De markt bedreigt onze democratie 15
4. Het hoofd van Van Oldenbarnevelt 21
5. Strijden tegen de kletsende klasse 24
6. Zorgeconomen zijn belangenbehartigers 28
7. Jan Marijnissen – Pionier in de politiek 31
8. DENK is een typisch product van de PvdA 35
9. Denken over jezelf met de feiten van anderen 37
10. Politiek advies van een multimiljonair 40
11. Bankiers houden ons in een wurggreep 43
12. Wij zijn een volk van vrije denkers 46
13. We laten ons bedriegen door salafisten 49
14. Van een gekkenhuis kan je niet genezen 51
15. Wat kost een Koning? 55
16. Helse pijn in ruwe houtskool 58
17. Jongeren nemen stemwijzers niet serieus 62

18. De ezelsoren van Gerard Reve 65
19. De moeizame omgang met onze technologie 69
20. Gesjacher en gesjoemel in de lokale politiek 72
21. Mijn werkkamer is een lobby-vrije zone 75
22. Tien jaar strijd tegen gevestigde belangen 78
23. Ons verraad aan Edward Snowden 81
24. Nederland en de 'islamitische' bom 84
25. Pleegde ik een coup op Curaçao? 90

I. EEN GEHEIME BOODSCHAP VAN ATHOS

U hebt ze misschien ook wel staan, van die dozen die bij elke verhuizing weer meegaan, maar uiteindelijk nooit worden geopend. Ik weet niet of het de tijd van het jaar was, of dat het mijn leeftijd was, maar afgelopen zomer besloot ik zo'n doos toch maar eens te openen. Helemaal onderin vond ik een verslagje van een reis die ik na mijn middelbare schooltijd heb gemaakt. In de zomer van 1989 lifte ik met een vriend naar Athos, een autonome monnikenrepubliek in het noordoosten van Griekenland. De reis ging voor een deel door het nog communistische Oostblok – het was een paar maanden voor de val van de Muur. In die tijd waren er nog geen mobiele telefoons. Ook waren er nog geen pinpassen, we vertrokken ieder met een onderbroek vol met dollars. Rustig aan liften we van pompstation naar parkeerplaats – en zo verder.

Het was een leuke jongen, die jonge Ronald, maar wat een betweter toch ook. Een klein manneke met heel veel meningen – over alles. In ons dorp in Brabant was dat geen probleem, maar in het communistische Bulgarije wel, in dit land werden we al snel opgepakt. De toegang tot Athos is voor buitenlanders beperkt. Toch hadden we een visum kunnen krijgen, omdat we ons hadden aangemeld als jonge kunsthistorici. De berg Athos is sinds 1046 een autonome republiek,

alleen bewoond door orthodox-christelijke monniken. Zij leven voornamelijk in de twintig kloosters, die hun oorsprong hebben in de Middeleeuwen. De heilige berg is bijzonder mooi – de maagd Maria zou hem op doorreis zelfs tot haar ‘tuin’ hebben benoemd. Een reden dat het schiereiland nog steeds verboden toegang is voor vrouwen – ook voor vrouwelijke ezels (ze hebben hier wel poezen en kippen).

Hoe interessant het reisverslag ook is, gaandeweg begint het toontje van de jonge Ronald me toch wat te vervelen. Van alles deugt niet, van de monniken die zich in de kloosters te buiten gaan aan luxe maaltijden, tot aan de pelgrims die overal op de berg hun rotzooi achterlaten – het is op de heilige berg soms ook echt een puinhoop. Maar verderop in het verslag wordt mijn toon toch wat milder. In de tuin van Maria lijk ik geleidelijk aan wat van mijn dogmatische onschuld te verliezen. Veel contact maken we aanvankelijk op Athos niet, omdat bijna niemand hier Engels spreekt. Totdat we een Engelstalige pelgrim tegenkomen, Theodoros (‘Theo’) geheten. Hij komt uit Nigeria.

De brief van Dimitrios

Tussen de kloosters door lopen steile voetpaden, met eeuwenoude trappen. Onderweg vond ik onder een oude steen een verweerde brief, in het Grieks. Ik nam het papier mee, om het die avond in een klooster aan Theo te laten lezen. Maar Theo was verdwenen en de brief bleef in mijn rugzak. Toen ik van de zomer deze brief weer zag, kon ik me er eerst

niet veel meer van herinneren. Dat veranderde toen ik de Nederlandse vertaling las, die ook was bijgevoegd. Enkele weken na terugkomst van de reis was ik gaan studeren. Op de universiteit had ik een docent bereid gevonden om de brief uit Athos te vertalen:

‘Gooi dit niet weg, scheur dit niet: De mensachtige wezens die op deze manier met plastic en andere rotzooi de natuur vervuilen zijn de heilige berg noch het leven waard. En als ze menen dat ze mensen zijn van God, zijn zij ook God niet waard, want zij respecteren de creatie van God niet. Neem jullie rotzooi en plastic dat de aarde niet aankan mee, al jullie, onwaardige christenen. – Dimitrios Isiponos (hij die om de natuur geeft).’

Wat zal ik destijds tevreden zijn geweest met mijzelf, om zo mijn gelijk te halen. Blijkbaar was ik niet de enige die zich ergerde aan de rotzooi op de heilige berg. Maar ik moet me toch ook hebben geschaamd. Ik had het papier weliswaar niet weggegooid en ook niet verscheurd – zoals de schrijver had gevraagd – maar de brief wel meegenomen. Wie weet, heb ik een ontluikende milieubeweging op Athos in de kiem gesmoord. In ieder geval heb ik de geheimzinnige Dimitrios onrecht gedaan. Misschien kan ik nog iets goedmaken, door zijn boodschap aan u door te geven.

2. DE TWEEDE KAMER IS GEEN TALKSHOW

‘Ze moeten politici op tv verbieden om voor de verkiezingen dingen te beloven. Die moeten eerst maar eens uitleggen wat ze de afgelopen jaren hebben gedaan.’ Wijze woorden van een verontruste kiezer. Een verzoek dat ik zal doorgeven aan de NOS en alle andere omroepen die de komende tijd tv-debatten organiseren. Waar een maatschappelijk probleem vaak in minder dan een minuut moet worden opgelost en journalisten de winnaar aanwijzen. Politieke journalistiek wordt steeds meer sportcommentaar, maar dan zonder de liefde voor het spel. De afgelopen jaren heb ik een opmerkelijke verandering gezien in de verhouding tussen media en parlement. In het verleden werden problemen eerst besproken in de Tweede Kamer, waarvan verslag werd gedaan op tv en in de krant. Nu zie je dat politici problemen vaak eerst bespreken in de media, een discussie die in de Tweede Kamer vervolgens nog eens dunnetjes wordt overgedaan. De parlementaire democratie wordt steeds meer een mediademocratie.

Elk Tweede Kamerlid moet een beetje ijdel zijn, anders lukt het niet om in het parlement voorop te lopen en in de politiek dingen voor elkaar te krijgen. Maar ijdelheid kan gemakkelijk met je aan de haal gaan, op het moment dat journalisten jou ‘ontdekken’ en je door de media in de schijnwerpers wordt

gezet. Media – het woord zegt het al – zijn vooral een ‘middel’, om kritisch ondervraagd te worden over de standpunten van jouw fractie, of om plannen aan een breder publiek te presenteren. Als je vooral zelf onderwerp van discussie wordt ben je eigenlijk geen volksvertegenwoordiger, maar veel meer een ‘ik-vertegenwoordiger’. De Tweede Kamer is geen talkshow. Een ruzie tussen Jan Roos en Sylvana Simons vind ook ik vermakelijk, maar niet elke dag – en ook niet vier jaar lang.

De ik-vertegenwoordiger

Als Tweede Kamerlid moet je vaak flink studeren, anders snap je weinig van de stapels stukken die je elke dag weer krijgt. Maar daarin schuilt ook een ander gevaar, namelijk dat je begraven wordt in je kamertje op het Binnenhof. Al die informatie van de regering, over de onderwerpen van de regering en de oplossingen van de regering, die besproken worden in een lange reeks van overleggen. Als je niet oppast, wordt je op die manier de hele dag beziggehouden. Dan ben je evenmin een volksvertegenwoordiger, maar meer een ‘volksambtenaar’, iemand die nog eens goed naar alle stukken kijkt. Een Kamerlid hoort te weten wat er allemaal in die papieren staat, maar dat is slechts het begin. Tweede Kamerleden moeten vooral zelf op pad, onderzoek doen, met oplossingen komen en daar een meerderheid voor zien te krijgen.

Bedenk een politieke partij en strik een Bekende Nederlander en je weet zeker: aandacht in de media is verzekerd. Toch heb ik ook wel medelijden met BN'ers in de politiek, zoals Jan

Roos en Thierry Baudet en Sylvana Simons en Ancilla van de Leest en Leonie Sazias en Johan Vlemmix en Jan Dijkgraaf. Ik gun ze van harte een plek in de Tweede Kamer. Maar ik bedenk me ook hoe ze straks in het Kamergebouw zitten. Urenlang in benauwde zaaltjes gebogen over dikke rapporten. Ellenlange debatten over taaie wetten. Tot diep in de avond, als al die andere BN'ers vrolijk op de tv zijn.

Kamerlid zijn is gewoon een vak, dat je alleen in de praktijk kunt leren. Dat gaat niet vanzelf, maar duurt volgens mij minimaal vier jaar. Op dit moment, aan het einde van deze Kamerperiode, is de gemiddelde zittingsduur van de leden nog geen zes jaar – na de verkiezingen zal dat nog veel lager zijn. Een Kamerlid is soms kwetsbaar, vooral als je niet de juiste maat weet te houden. Als je verliefd wordt op de aandacht in de media, of juist te veel houvast zoekt in die stapels papieren. Maar een Kamerlid kan ook veel invloed hebben, al is het maar omdat je alles kunt onderzoeken en iedereen kunt spreken. Na de verkiezingen hoop ik op een Tweede Kamer die niet alleen vermaak biedt, maar vooral politieke strijd. Ik ga in ieder geval mijn uiterste best doen.

3. DE MARKT BEDREIGT ONZE DEMOCRATIE

Stel, de bevolking had het echt voor het zeggen. Dan hadden we geen euro gehad, geen Europese munt die een rem zet op onze economie en landen in het zuiden bijna failliet laat gaan. Dan hadden we ook de banken en speculanten niet hun gang laten gaan, die ons land en de rest van Europa in een diepe crisis hebben gestort. Als onze bestuurders in 2005 wel respect hadden getoond voor het 'nee' tegen de Europese Grondwet, dan zaten we nu niet vast in een Europese politiek die in alle landen door de mensen wordt gehaat. En stel, de bevolking had het laatste woord, dan had Mark Rutte zich in Europa niet in allerlei bochten hoeven wringen om een 'nee' toch tot een 'ja' te maken, maar had onze premier gewoon respect kunnen tonen voor de stem van Nederland tegen het verdrag met Oekraïne. Stel, Nederland was een echte democratie, dan stond ons land er nu veel beter voor.

In december was het 25 jaar geleden dat onder het voorzitterschap van Nederland werd onderhandeld over een nieuw Europa. In 1991 werd ons land geregeerd door CDA en PvdA. Premier Ruud Lubbers en minister van financiën Wim Kok probeerden in Maastricht andere regeringsleiders te overtuigen dat Europese landen hun soevereiniteit moesten opgeven, ten voordele van Europa. Daarin is onze regering

toen in grote mate geslaagd: in Maastricht werd de basis gelegd voor de Europese Unie, met één markt en één munt (de euro). Daar werden toen Europese regels gemaakt voor de nationale begrotingen en werden afspraken gemaakt om te komen tot een politieke eenheid. En dat gebeurde allemaal zonder weerwoord in de Tweede Kamer. De enige partij die in Maastricht wél demonstreerde was de SP, maar die partij zat toen nog niet in het parlement.

In de afgelopen twee eeuwen is de invloed van de burgers op het bestuur gestaag gegroeid, maar de laatste tientallen jaren is de zeggenschap van de politiek over de samenleving juist steeds kleiner geworden. Over belangrijke economische beslissingen hebben we als burgers steeds minder te vertellen. De geschiedenis laat zien dat politieke zeggenschap altijd verbonden is geweest met macht over de economie. De groeiende invloed van de Europese politiek en van de financiële markten bedreigt onze democratie.

Een geschiedenis van onze democratie

Ons Koninkrijk is bedacht door buitenlanders. In 1795 had Napoleon een einde gemaakt aan de Republiek. Nadat een coalitie met onder meer Engeland en Pruisen de Fransen had verslagen, wilden deze grootmachten een buffer opwerpen tegen Frankrijk. Daarom smeedden zij in 1815 de voormalige Republiek en de Zuidelijke Nederlanden (België) samen tot één Koninkrijk – een gedwongen huwelijk dat in 1830 eindigde in een pijnlijke scheiding. In het nieuwe Koninkrijk

bleef de macht echter vooral in handen van de oude patriërsfamilies. De familie van Oranje – in de Republiek de grootleverancier van ‘stadhouders’ – kreeg de kroon van het nieuwe Koninkrijk. De Staten-Generaal – in de Republiek de vergadering van de zeven provinciën – werd het nieuwe parlement. Een democratie in moderne zin van het woord was het Koninkrijk echter zeker niet.

De oude Republiek was voornamelijk bijeengehouden door de gedeelde belangen van vooraanstaande families. Die oude belangen waren ook bij Willem I (de ‘Koning-koopman’) in goede handen. Maar in het nieuwe Koninkrijk eiste ook een nieuwe (stedelijke) handelselite haar plaats op. De liberaal Thorbecke drong Willem II in 1848 een nieuwe Grondwet op, die vaak wordt gezien als het begin van onze moderne democratie, omdat de Tweede Kamer voortaan rechtstreeks gekozen werd. Maar het kiesrecht gold alleen voor mannen boven de 23 jaar die een bepaalde hoeveelheid belasting betaalden – niet meer dan zo’n tien procent van de bevolking. Echte democratie moest de komende decennia nog bevochten worden. Misschien wel belangrijker dan het kiesrecht voor enkelen was het recht van vereniging voor allen. In 1848 kregen mensen het recht om zichzelf te organiseren, in vakverenigingen en vakbonden, actiegroepen en politieke partijen. Het waren vooral de socialisten onder leiding van Domela Nieuwenhuis die vanaf toen streden voor kiesrecht voor iedereen. Dit algemeen kiesrecht werd in 1917 – dit jaar honderd jaar geleden – ingevoerd.

Het algemeen kiesrecht bracht echter nog lang niet het 'volk aan de macht', zoals veel tegenstanders destijds vreesden. Al die verenigingen, zoals culturele- en sportverenigingen, kranten en omroepen, vakbonden en politieke partijen, verdeelden de bevolking netjes langs levensbeschouwelijke lijnen. In deze 'verzuilde' politiek was je geloof (katholiek, hervormd, gereformeerd) vaak belangrijker dan je persoonlijke belangen. Aan de top van de zuilen bleven de elites de macht verdelen. Nu wisselen kiezers veel vaker van stem en komen ook steeds nieuwe partijen op. Soms hoor je zeggen dat de politiek daardoor instabiel en het land onbestuurbaar zal worden. Maar volgens mij is dit eerder een teken van 'ontzuiling', waarbij de controle van bovenaf wordt vervangen door een democratie van onderop. Veel mensen hebben echter het idee dat ze weliswaar veel te kiezen hebben, maar nog steeds weinig te vertellen. Dat abstracte machten als de 'markt' belangrijker zijn dan ons parlement.

Het Verdrag van Maastricht

Het Verdrag van Maastricht was een keerpunt in onze democratie. Begin jaren negentig was een tijd dat fundamentele discussie in de politiek moeilijk was. In november 1989 was de Berlijnse Muur gevallen, in oktober 1990 werd Oost-Duitsland samengevoegd met West-Duitsland. Het 'einde van de geschiedenis' werd afgekondigd: ideologische discussie zou overbodig zijn, omdat het westerse kapitalisme de toekomst zou bepalen. Hoe die toekomst eruit zou zien zagen we toen in de Verenigde Staten, waar zich in de jaren tachtig onder

Ronald Reagan een nieuwe politiek had ontwikkeld, die de organisatie van de samenleving vooral wilde overlaten aan de werking van de markt. Deze ‘neoliberale’ ideologie bereikte via de regering van Margaret Thatcher in Groot-Brittannië ook al snel het vasteland van Europa – in ons land waren in de jaren negentig de kabinetten van Wim Kok (PvdA, VVD en D66) uitvoerders van deze marktideologie.

Na de Tweede Wereldoorlog wilden landen in Europa meer gaan samenwerken, om de welvaart te vergroten en de democratie te beschermen. Dat ging geleidelijk en dat ging goed, tot aan het Verdrag van Maastricht, dat in 1992 werd ondertekend. Juist in een tijd dat het ideologische debat verstomde werd de pragmatische politiek van Europa omgezet in een ideologisch project, waarin landen werden gedwongen tot één economie, met één munt en één begrotingsbeleid. Met één Europees apparaat dat onophoudelijk zou gaan werken aan de vorming van één Europese staat. Niet de meningen van mensen, maar de wensen van de markt werden de motor van Europese samenwerking, ten koste van de nationale democratie. Het Verdrag van Maastricht werd goedgekeurd zonder dat de bevolking iets werd gevraagd. Toen de Nederlandse bevolking zich in 2005 wel mocht uitspreken over de Europese Grondwet werd het ‘nee’ genegeerd.

Het verlies van onze democratie laat zich duidelijk zien in de reactie van Mark Rutte op het ‘nee’ in het Oekraïne-referendum, een uitspraak die volgens de premier ‘*no sense*’ maakte en die hij uiteindelijk wist om te buigen in een ‘ja’. Was het

‘nee’ van de Nederlanders in het verleden wél serieus genomen, dan hadden we nu geen eurocrisis gehad en ook geen massale arbeidsmigratie. Dan hadden de banken ons niet zo gemakkelijk in een crisis kunnen storten en had onze economie er waarschijnlijk veel beter voorgestaan. Dan was het Europese project iets om trots op te zijn, in plaats van een bron van schaamte. Al die Europese verdragen moeten weg, om plaats te maken voor een nieuw verdrag. Waarin de vrijheid van de landen en de stem van de bevolking worden gerespecteerd. Waarin ‘nee’ voortaan gewoon ‘nee’ is.